

David's kongedømme

Kh. Qeiyafa er usædvanlig ved at have ikke bare én, men to byporte. Her ses byporten, som vender mod sydøst, med Terebintedalen i baggrunden. © Hebrew University of Jerusalem.

- stærkere end hidtil antaget

Af lektor Carsten Vang,
Menighedsfakultetet

De seneste års arkæologiske udforskning tegner et klarere og klarere billede af Davids rige. Det var ikke så beskedent, som bibelforskere hidtil har antaget. Helt friske udgravninger tyder på et centralt kongedømme med stærke evner til militær organisering.

Indtil nu har det været meget svært at finde entydige arkæologiske spor efter Davids kongedømme. Det vil være naturligt at søge i Jerusalem efter hans palads og andre officielle bygninger. Men dels var det ældste Jerusalem bygget direkte på klippen, og senere tiders ødelæggelser og genrejsninger af byen har effektivt ødelagt mulige bygningsrester. Og dels brugte man i det gamle Israel den stærkt forgængelige papyrus som skrivemateriale. Mulige skriftlige kilder, der kunne bevidne David og hans tid, er derfor helt forsvundet. Vi har alene det bibelske vidnesbyrd om ham.

Bibelforskere har derfor konkluderet, at Davids kongedømme var langt mere beskedent i omfang og betydning, end Bibelen giver indtryk af. Dog synes nye undersøgelser og fund at rokke ved den konklusion.

KHIRBET QEYAF A

En af de udgravninger, som for alvor forrykker dette billede, er Khirbet Qeiyafa (arabisk for "Den skønne ruin"). Kh. Qeiyafa ligger 32 km vest for Jerusalem ved Terebintedalen og er placeret højt beliggende på nordsiden af dalen, mellem byerne Soko og Azeka.

Terebintedalen var en vigtig indfartsvej op til Juda og Jerusalem. 11 km længere mod vest lå den store filisterby Gat (*Tell es-Safi*). I denne dal kæmpede Israel og filistrene om overherredømmet, og her havde den unge David sin berømte kamp med filisteren Goliat fra Gat (1 Sam 17,1-3).

Udgravningerne af Kh. Qeiyafa begyndte i 2007, anført af Y. Garfinkel fra det hebraiske universitet i Jerusalem og Saar Ganor fra Israels Arkæologistyrelse, og resultaterne var fra starten intet mindre end forbløffende.

MEGET KORTVARIG LEVETID

Kh. Qeiyafa var en meget stærk befæstet by med kraftige bymure. Den ovale bymur er ca. 700 m i omkreds og omslutter et areal på 2,4 ha. Det bemærkelsesværdige er, at byen har en yderst kort levetid, kun ca. 40 år eller mindre. Den blev opført helt i begyndelsen af Jern II perioden, omkring år 1000 f.Kr.

På baggrund af kulstof 14-dateringer af ti olivenkerner, der er fundet i husene, mener udgraverne, at byen kun stod i den korte periode fra ca. 1010 til 970 f.Kr. Det svarer til kong Davids tid.

Herefter var stedet helt forladt frem til græsk tid (4.-3. årh. f.Kr.), hvor der atter var en kortvarig bebyggelse i ruinerne fra Jernalderen. Det er yderst usædvanlig at finde en bebyggelse, som kun har været i brug i så afgrænsede perioder. Tidsperioderne er derfor lette at skelne fra hinanden.

STÆRKT BEFÆSTET BY

Qeiyafas bymur var usædvanlig stærk. De nederste sten i muren har flere steder en vægt på op til 8 tons stykket. Udgraverne skønner, at murene har stået i en højde på op til 6 m. Flere steder findes bymuren bevaret i op til 3 m højde.

Bymuren er en såkaldt kasematmur, dvs. den bestod af to parallelle mure, hvor mellemrummet mellem dem er delt op i mindre rum. Kasematmuren har haft en samlet bredde på 4 m, og kasematten har samtidig udgjort det bagerste rum i et hus, som var bygget sammen med bymuren. Denne måde at konstruere bymure på er typisk for byer i Judas stammeområde og er genfundet i f.eks. Be'ersheba og Bet Shemesh. Husene i byen har så mange rum, at flere familier må have boet sammen.

Øverst på højen har der været en større administrativ bygning

Khirbet Qeiyafa ligger i Terebintedalen vest for Jerusalem.

med mure, der var kraftigere end de almindelige beboelseshuse.

Byen har i den tidlige periode ikke bare én, men to byporte, hvilket er meget usædvanligt. Normalt har selv større regionale byer som Lakish blot én byport. Men Kh. Qeiyafa viser sig at have hele to porte, begge firkanterporte. Den ene port vender mod vest, mod filisternes land; den anden er orienteret mod sydøst, i retning af vejen gennem Terebintedalen op mod Jerusalem. →

Luftfoto af Kh. Qeiyafa set mod nord, efter afslutningen af 2011-sæsonen. En stor del af bymuren med bagvedliggende huse er afdækket øst for den sydøstlige byport. © Hebrew University of Jerusalem.

INTENS AKTIVITET

På gulvet i husene er der fundet mange genstande så som rester af våben, pilespidser og spydspidser. I hvert rum ligger mange smadrede krukker, som har kunnet limes sammen og genskabes. Der har været en intens aktivitet i byens korte levetid omkring år 1000 f.Kr. De mange smadrede krukker i rummene tyder på, at byen er blevet bevidst destrueret.

Visse potteskår er særligt interessante. Hele 500 krukker er fundet, hvor særlige fingermærker er sat på håndtagene. De fleste håndtag har blot ét aftryk, men nogle har både to og tre. Det er helt uort, at man efter kun få gravesæsoner finder så mange hanke med aftryk i en enkelt by.

Man kan overveje, om disse hanke kan være forløberne for de mange krukkehåndtag med påskriften "For kongen", som dukker op i Judas byer 250 år senere, og som stammer fra kong Hizkijas tid. Håndtagene fra Qeiyafa giver indtryk af en begyndende statsdannelse med administration og indkrævning af afgifter.

PÅ MENUKORTET

Udgravningerne af byen viser et andet, meget karakteristisk træk. Der er mange knogler fra okser og får, men ingen svineknogler overhovedet. Dette er markant forskelligt fra de kana'anæiske byer på Kystsletten og fra filisterbyerne, som i lagene fra den samme periode har store mængder af svineknogler. F.eks. viser filisterbyen Ekron en stærk stigning i antallet af svin i Jernalderens begyndelse. Op til 26 % af alle fundne dyreknogeter stammer fra svin i stratum V i Ekron.

Qeiyafas indbyggere har derimod været underlagt et tabu mod at spise svin. De har haft samme praksis som de israelitiske landsbyer og byer.

EN JUDÆISK BY

Dermed har vi også fået et stærkt signal om, hvad slags by Kh. Qeiyafa var. Den var ikke en kana'anæisk eller en filistæisk by. Den har været israelitisk.

Keramikken fundet i husene er udpræget judæisk og ikke filistæisk. Den særlige byplan med en bymur, som er bygget sammen

Dette beskrevne potteskår, som kan dateres til kong Davids tid, blev fundet i 2008. © Clara Amit /Biblical Archaeology Review 2012/3.

Ostrakonet

I 2008 kom sensationen: Man fandt et stort potteskår (et *ostrakon*), der var beskrevet med fem linjer tekst. Skåret lå direkte på gulvet i et hus tæt på den vestlige byport og kunne derfor dateres til begyndelsen af det 10. årh. f.Kr. Det er yderst usædvanligt at finde en så gammel tekst skrevet med alfabetskrift.

Desværre er blækket mange steder falmet helt, og mange af bogstaverne kan ikke læses. Det er derfor meget vanskelig at sige, hvad den lange tekst handler om. Ord som "dømme", "træl", "faderløs" kan dog skelnes.

Forskerne har kastet sig over potteskåret i et forsøg på at finde dets hemmelighed. Er der tale om en simpel skriveøvelse fra en, der skulle lære at skrive? Eller er teksten en slags instruks til en lokal guvernør om, at han har værsgo at øve ret over for enker og faderløse? Den franske forsker Émile Puech har for nylig foreslået, at teksten ikke stammer fra Davids tid, men er fra hans forgænger Sauls tid og refererer til kongedømmets indførelse.

med en ring af huse omkring byen, er typisk for byer i Juda.

Fundene fra Qeiyafa viser nu, at denne judæiske byplan blev anvendt så tidligt som begyndelsen af det 10. årh.

HVILKEN BIBELSK BY?

Det store spørgsmål er nu, om Kh. Qeiyafa er omtalt i Bibelen. Udgraverne selv argumenterer for, at byen må være den bibelske by Sha'arajim, som netop betyder "to porte". Det usædvanlige forhold med to byporte i byen kan afspejle sig i byens navn. Denne by omtales i forlængelse af filistrenes totale nederlag efter Davids sejr over Goliat (1 Sam 17,52), og den nævnes som en af Juda stammes byer i Jos 15,36 sammen med Soko og Azeka.

Ikke alle er overbeviste om denne identifikation. Andre har foreslået Netaim, som omtales i 1 Krøn 4,23 som en by for pottemagere. Spørgsmålet kan ikke afgøres, førend man finder en inskription med byens navn.

ET STÆRKT KONGEDØMME

Kh. Qeiyafa er en af de mest afgørende udgravninger i dag i Israel. Det er utænkeligt, at lokale bønder har slået sig sammen om at opføre denne stærke by med kraftige bymure og imponerende portanlæg.

Dette peger på en central instans, som har haft evnen til at organisere store byggerier, gennemføre dem på kort tid og etablere en større militær styrke i byen. De forbløffende fund fra Kh. Qeiyafa tyder på, at Davids kongedømme har haft en større udbredelse og været stærkere end hidtil antaget.

Hvorfor byen bliver totalt ødelagt efter at have stået i bare 30-40 år, vides ikke. Forhåbentlig kan dette års udgravninger kaste lys over problemet.

GUDSDYRKELSEN

Ved udgravningerne sidste år gjorde man igen usædvanlige fund. I to af husene fandt man genstande, som har været brugt i gudsdyrkelsen. I et af husene stod opretstående sten, kaldet masseber. Langs væggen var der en bænk, som om en større gruppe mennesker skulle overvære en ceremoni. På gulvet fandt man røgelsesstandere og særlige kar til drikofre.

Man fandt også de ituslåede rester af et par små hustempler. Det ene var lavet af sten, det andet var af ler. De er begge ca. 20 cm høje og består bare af et enkelt rum. Facaden er

Et lille hustempel fundet på Kh. Qeiyafa, lavet af ler. Det er flankeret af søjler med løvefigurer foruden. Oven på den rigt udsmykkede facade sidder en due, helt i stil med kana'anæiske hustempler. © Hebrew University of Jerusalem.

Prof. Yosef Garfinkel med hustempel lavet af sten. © Hebrew University of Jerusalem.

dekoreret med søjler med udskårne løver foran. Øverst på tagryggen ses en due.

Yossi Garfinkel kaldte for nylig de små bærbare hustempler for "arker", og han beskrev dem som forløbere for det tempel, som Salomo senere byggede. Denne tolkning er dog blevet kraftigt kritiseret fra mange sider. De to hustempler fra Kh. Qeiyafa minder slående om tilsvarende kana'anæiske hustempler, som der er fundet en del af. De har samme form og delvis samme udsmykning og er sandsynligvis private templer for Ashera.

Er denne forståelse rigtig, viser det, hvordan nogle israelitter på Davids tid også dyrkede fremmede guder og havde små heligtomme for dem i deres huse.

KONKLUSION

Kh. Qeiyafa er en af de vigtigste udgravninger for tiden. Den vækker så stor debat, fordi fundene rækker ved det billede, som mange teologer og historikere hidtil har haft af Davids kongedømme. Men meget tyder på, at Davids kongedømme var en stor magt med stærke evner til at organisere og opbygge et stærkt militært forsvar. —■

Følg udgravningerne!

Intet kommer på højde med dette selv at deltage i en arkæologisk udgravning; men mindre kan også gøre det. Flere udgravninger kan følges via internettet, og i år er der særlig stor aktivitet i og omkring Terebintedalen.

Udgravningerne af Kh. Qeiyafa i år løber fra 24. juni til 21. juli. De kan følges på <http://qeiyafa.huji.ac.il>

Også på Tell es-Safi (Gat) graves der i år. Følg udgravningerne på <http://gath.wordpress.com> – Denne blog har næsten daglig opdateringer, især i udgravningssæsonen.

Efter mere end 110 års pause bliver der igen gravet på Azeka i 2012: <http://archaeology.tau.ac.il/azekah>

Byen Soko har aldrig været udgravet tidligere. I år vil man imidlertid begynde at udgrave byhøjen. Se <http://www.telsoch.com> for information.